

Jonstrup Statsseminariums bygningshistorie

Bygningshistorien er kendt helt tilbage til 1760, hvor den daværende vandmølle blev købt af en klædefabrikant Hoffman, som ville udnytte vandkraften som energikilde for klædefabrikation, og han lod en række bygninger opføre i forbindelse hermed. På grund af økonomiske problemer blev ejendommen i 1776 imidlertid overdraget til den danske stat. Klædefabrikationen blev i 1777 videreført af storkøbmanden Abraham Schneider, men allerede året efter blev bygningerne ødelagt af brand. Blandt de genopførte bygninger var den nuværende gule hovedbygning. Klædefabrikationen viste sig imidlertid ikke rentabel, så i 1786 blev den helt opgivet, og området blev på ny overtaget af staten.

Frem til 1808, hvor seminariet overtog komplekset, bestod det af hovedbygningen og to korte sidefløje. I 1809 – året efter overtagelsen – blev bygningerne taget i brug med undervisningslokaler, sovesal og spisesal for elever, køkken og bolig til økonomaen samt bolig til forstanderen og til en lærer. Få år efter satte statsbankerotten i 1813 udviklingen på et mere end 30-årigt vågeblus.

Først med enevældens afskaffelse og junigrundloven af 1849 blev det atter opgangstider på nationalt plan og dermed også på uddannelsesområdet. Som forberedelse til de bedre tider blev Danske Kancelli i 1848 erstattet af et mere tidssvarende Kultusministerium med D.G. Monrad (1811- 87) som første kultusminister; han blev dog allerede i november 1848 afløst på posten af J.N. Madvig (1804-86). Kultusministeriet fik to departementer, et for Kirkevæsen og et for Skolevæsen, som blev opdelt i et kontor for det lærde Skolevæsen og et for Borger- og Almueskolevæsenet. Monrad fik afgørende indflydelse grundskoleområdet og seminarierne, mens Madvigs betydning blev størst for de lærde skoler (gymnasiet), som i 1850 fik udvidet fagkredsen, samtidig med at dets klassisk-humanistiske dannelsessyn blev fastholdt.

Jonstrup Statsseminariums ry blev under Jens Jensen (1796-1875), som var forstander 1838-68, langsomt konsolideret, og seminariet tiltrak efterhånden ganske mange studerende. I kølvandet på reformen af læreruddannelsen i 1857, der bl.a. udvidede fagrækken betragteligt og medførte et pænt løft af seminarielærernes lønninger, blev seminariets elevtal sat op fra 50 til 70 elever, hvad der gav øget pres på seminarieelevernes indkvarteringsmuligheder. Allerede året efter i 1858 blev der gennemført byggeri af en gymnastiksalsbygning nord for hovedbygningen.

Der var både behov for mere bygningskapacitet og flere lærere. Jonstrup Statsseminarium fik begge dele: en stab på tre lærere og en ny toetages fløj nord for hovedbygningen. I stueetagen var der gymnastiksals mod øst og sangsal mod vest. På 1. sal blev der lærerboliger og en sovesal til 20 elever. Bygningen brændte i 1889, men blev genopført i 1896. Den nye bygning fik to trappeopgange og ur med klokkespil. Sovesalen blev senere ombygget til elevværelser. De, der vendte mod syd, fik af seminaristerne tilnavnet ""Sydpolen", mens de nordvendte logisk nok blev kaldt "Nordpolen".

En udvidelse af seminaristernes ansættelsesmuligheder skete i midten af 1800-tallet, hvor friskolebevægelsen tog fart, idet 1855-loven muliggjorde oprettelse af de såkaldt Grundtvig-Koldske friskoler samt privat- og hjemmeundervisning. Men friheden blev også misbrugt, idet man i friskolerne eksempelvis kunne forsømme uden mulkt, og loven åbnede for, at 13-årige kunne udskrives efter forældrenes anmodning, Dette blev bl.a. brugt til at udnytte børns arbejdskraft et år før og til at holde skolernes elevtal nede, så man kunne undgå bekostelige udvidelser af kapaciteten.

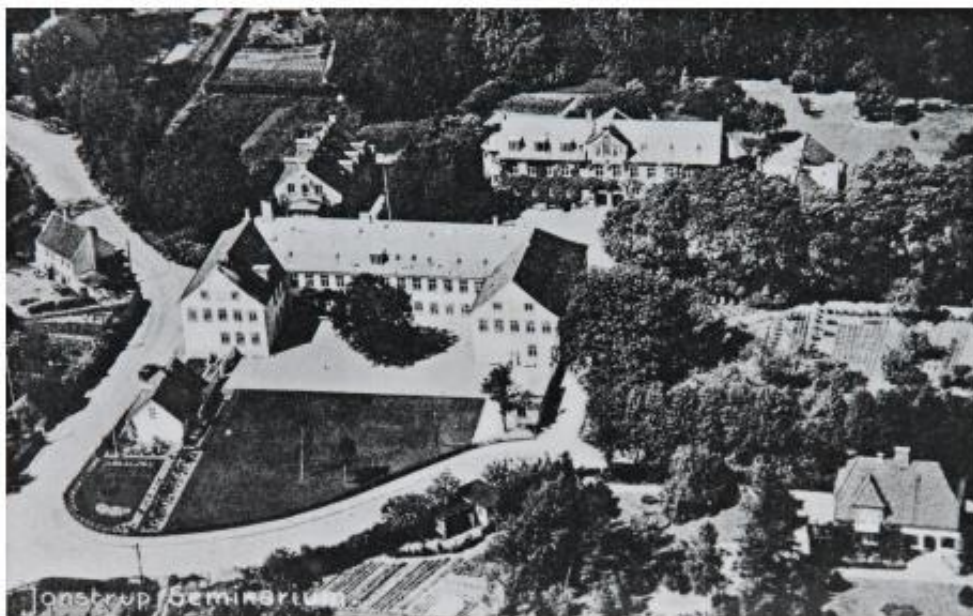

Elevbygningen fra 1896

Med byggeriet af elevbygningen blev der indrettet nye 30 elevværelser, de fleste til to eller fire elever og nogle ganske få enkeltværelser. Det blev begyndelsen til afskaffelsen af de tidligere sovesale. Eleverne kunne på dette tidspunkt vælge, om de helst ville bo på seminariet med gratis bolig, brændsel og lys eller ude i byen. Alle kunne dog få kosten på seminariet for 300 kr. årligt – ikke så dyrt på det tidspunkt heller, men der var til gengæld også ofte klager over den ringe og ensformige kost.

I 1897 opførtes tillige en øvelsesskole med to klasseværelser i stueetagen og to lærerboliger på 1. sal. Jonstrupsamlingen har i dag til huse i den sydlige lærerlejlighed. Læs mere om øvelsesskolen under dette menupunkt.

I 1930 kom der en ny seminarielov, som gjorde uddannelsen 4-årig og med undervisning i et obligatorisk fremmedsprog. Samtidig indførtes der for "manden fra ploven" optagelsesprøve i stedet for krav om et års forudgående praktisk skolegerning. Dette – samt bygningernes almindelige nedslidning – bevirkede, at man i 1930'erne stod over for valget mellem at nedlægge seminariet eller foretage en renovering og udbygning. Det sidste blev resultatet, og i 1931 blev der indrettet faglokaler til undervisningen i fysik-kemi, sløjd og tegning.

Jonstrup Statseminarium i 1930'erne

Midt i billedet ses hovedbygningen. Foran venstre fløj ligger portnerboligen med en lille have foran. Bag fløjen ligger øvelsesskolen med de to klasseværelser i stueetagen og embedsbolig for to af lærerne på 1. sal – den sydlige huser i dag Jonstrupsamlingen. Let nordøst for hovedbygningens højre fløj ligger elevbygningen næsten gemt bag de høje træer, mens den imponerende gymnastiksalsbygning lukker mod nord og gør gården til et samlet hele. Den bugtede landevej i forgrunden blev anlagt straks efter seminariets indflytning i 1809. Imellem landevejen og hovedbygningen lå der til et pænt stykke ind i 1900-tallet stalde, svinehus, hønsehus, møddinger og retirader – en passende introduktion til et seminarium på landet!

Den nordlige nabo til seminariet var fra 1934 Værløse Flyveplads, som udsprang af Værløselejren fra 1913. Anlægget af flyvepladsen medførte en arealmæssig udvidelse, idet tre af gårdene i Kirke Værløse og en af gårdene i landsbyen Bringe lidt nordvest for Jonstrup landsby blev eksproprieret. Det betød færre elever i øvelsesskolens distrikt.

Under 2. verdenskrig blev flyvepladsen overtaget af tyskerne, som allerede i sommeren 1940 udvidede flyvepladsen og eksproprierede eller opkøbte flere gårde. Vejen fra Kirke Værløse til Bringe og Jonstrup blev spærret. Nogle af øvelsesskolens elever fik derefter en meget lang skolevej, men det hjalp at klage til sognerådsformanden, som var seminariets meget værdsatte naturfagslærer Chr. Hauch. Han fik udvirket, at både skolebørnene og beboerne i Bringe fik et "Ausweis", så de kunne passere igennem alligevel. Det var dog kun en stakket frist, for i 1942 eksproprierede tyskerne næsten alle ejendomme i Bringe og jævned landsbyen med jorden. Beboerne måtte flytte – og nogle af børnene fik nærmere til andre skoler.

Tyskerne ville gerne allerede fra starten have annekteret seminariets bygninger, men det lykkedes dem først at beslægtlægge bygningerne maj 1944; dog uden inventar. Forstander Georg Christensen fik fire dag midt i eksamenstiden til at pakke alt sammen og flytte det meste til opmagasinering mange forskellige steder. De resterende eksamener blev afholdt på Teknisk skole i Ballerup. At tyskerne, og fra 1944 også det dansk-tyske Sommerkompagni, i besættelsens sidste år helt havde taget magten i Jonstrup, kom bl.a. til udtryk ved, at man her først overgav sig 10. maj og ikke 4. maj som i resten af landet.

Efter at tyskerne endelig havde rømmet bygningerne, ville man atter have gang i seminariet. Skader-

ne skulle repareres – og så kom de store flygtningestrømme! Røde Kors rykkede i august 1945 ind for at skabe plads til 600 polske flygtninge i det kommende halve år. Men fra januar 1946 kunne seminariet endelig begynde de nødvendige reparationer og genindretningen af seminariet, som blev taget i brug igen i marts 1946.

Men seminariets rammer blev reduceret endnu en gang, idet Værløse Flyvestation som en konsekvens af den kolde krig midt i 1950'erne skulle udvides med en 3 km lang startbane til jetjagere; Finansudvalget bevilligede 15.7.1952 en kvart mia. kr. til formålet. Anlægget ville komme til at betyde et meget højt støjniveau, først fra anlægsarbejderne og derefter fra jetjagernes start og landinger.

På forstanderposten var Georg Christensen i 1947 blevet afløst af rektor Aage Morville. Antallet af seminarister var på dette tidspunkt ikke prangende, men dog stabilt. Anderledes forholdt det sig med øvelsesskolens elevtal, hvoraf ca. 50 elever kom fra Kirke Værløse. Med en 3 km lang start- og landingsbane som en fysisk spærrebom, kunne det forudses, at børnenes skolevej måtte gå rundt om flyvestationen, så de ville få en uacceptabel lang skolevej.

Jonstrup Statsseminarium i årene før flytningen til Lyngby

Luftfotografi af Jonstrup Statsseminarium med Sønderløse i baggrunden. Flyvepladsen befinder sig til venstre uden for billedet.

For Morville blev udbygningen af flyvepladsen altså dråben, der fik bægeret til at flyde over, så han efteråret 1952 bad ministeriet om tilladelse til at flytte seminariet væk fra Jonstrup. Seminariet blev flyttet til Lyngby-Taarbæk, hvor det var lykkedes at skaffe midler til at bygge nyt. I perioden 1955-60, mens man ventede på færdiggørelsen af bygningerne på Trongårdsvej, holdt seminariet til i Lundtofte gamle Skole. Det nye Jonstrup Statsseminarium fik i Lyngby et 30-årigt virke, indtil det som en del af 1980'ernes centralisering af læreruddannelsessteder i 1989 blev fusioneret med Blaa-gaard Seminarium i Mørkhøj og overflyttet hertil i 1990.

Bygningerne i Jonstrup blev efter seminariets fraflytning og indtil 1995 benyttet af Flyvevåbnet som officersskole; derpå overtog Værløse Kommune de gamle seminariebygninger. I 2004 blev også selve flyvestationen nedlagt og aktiviteterne flyttet til bl.a. Karup og Aalborg, og området blev sat til salg. Året efter blev arealet i forbindelse med forberedelsen af strukturreformens sammenlægning af Værløse og Farum kommuner til Furesø Kommune overdraget til den nye kommune, og det er fra 2013 hovedsagelig et rekreativt naturområde med offentlig adgang.

Fra 1999 benyttes lokalerne bl.a. af Furesø Kommunes 10.-klasseskole, Egeskolen, der blev oprettet i 1988. Desuden er der her fundet plads til nogle kommunens fritidsorganisationer og som nævnt til Jonstrupsamlingen, som dermed er "kommet hjem igen".

Vidste du ...

at eleverne i 1918-19 fik elektrisk lys og ikke mere måtte nøjes med karbid- og petroleums-lamper. Og i slutningen af 1920'erne fik de også toiletter med træk og slip, så retiraderne langt om længe blev overflødige!

Signe Holm-Larsen 18. oktober 2015.